

Het is de moraal, stommeling

De commissie-De Wit heeft voor weinig opwinding gezorgd en dus ook weinig waardering in de media gekregen. Had er iets anders uit kunnen komen? De oorzaken van de crisis liggen niet in Nederland en voor zover Nederlanders er een bijdrage aan hebben geleverd, paste die in een normatief systeem van perverse prikkels dat al lang bekend was en waar al uitvoerig over was geschreven.

Honderden artikelen zijn er geschreven over de gevaren van het 'short-termism' dat vanuit Amerika de wereld infecteerde en de bonussystemen die gericht waren op het bevorderen van korte termijn successen. Ouderwetse mannen die zeurden over de risico's stonden groei in de weg.

De escapades van *traders* als Nick Leeson die de kans kregen om op naam van gerenommeerde financiële instellingen miljarden te verspelen op de roulette van het internationale financiële systeem werden ten onrechte afgedaan als ontsparingen van individuen. Naomi Klein schreef een heel dik boek over het rampenkapitalisme en de gevolgen daarvan.

Waarom het dan toch zo ver moest komen? Het antwoord is even simpel als verontrustend: mensen wilden het niet horen.

In de loop van de jaren tachtig en negentig is de boodschap er in gehamerd dat de samenleving het

beste af is als iedereen voor zichzelf moet zorgen en dat er van de overheid niet veel meer moest worden verwacht. Het is dan ook niet verwonderlijk dat iedereen dat is gaan doen en dat gemeenschappelijke welvaart werd ingeurild voor particuliere.

De meeste mensen profiteerden van de nieuwe moraal. De verontwaardiging over de exorbitante beloningen aan de top werd meer gevoed door de wens er zelf meer

Amerika heeft op zijn economie bij China een klimhypotheek genomen

deel aan te hebben dan door de afkeer van zoveel hebzucht.

Tot op de dag van vandaag krijgt de morele bedding van de crisis nauwelijks aandacht. Zie ook het prachtige interview van Jan Tromp met Nobelprijswinnaar Joseph Stiglitz (het Vervolg, 6 februari). Het besef dat niet hebzucht, maar sociale samenhang, georganiseerd door de overheid, een voorwaarde is voor evenwichtige en duurzame economische groei wordt als een reliek van de linkse kerk gezien.

Omdat er nauwelijks pogingen worden gedaan dat besef nieuw leven in te blazen, is het ook niet moeilijk voorspellingen te doen

over volgende financiële en economische crises. Amerika is er aan gewend geraakt de jaarlijkse welvaartsstijging voor een flink deel te financieren met geleend geld. De Amerikaanse overheid deed daar nog een paar scheppen bovenop door een paar peperdure oorlogen te betalen met geleend geld of door het drukken van meer dollars.

De staatsobligaties waarmee de schulden werden gefinancierd, werden verkocht aan buitenlandse overheden die een groot betalingsbalansoverschot hadden, zoals China. Als gevolg daarvan is de staatsschuld van de VS opgelopen tot boven de 100 procent van het bruto binnenlands product (bbp).

Een andere economische grootmacht die nog zucht onder een financiële crisis uit de vorige eeuw, Japan, heeft een staatsschuld die het dubbele is van het bbp. Vergelijken met deze staatsschulden is die van Griekenland te classificeren als wisselgeld.

De huidige crisis wordt bestreden met de oorzaak ervan: uit de hand gelopen uitgaven worden betaald door nog meer te lenen en nog meer geld te drukken. Dat kan ook moeilijk anders om te voorkomen dat de crisis zich verdiept.

Maar op den duur moeten die schulden worden teruggebracht door het verlagen van het welvaartspeil.

Dat kan alleen de overheid organiseren en in Amerika lukt dat geen enkele president als dat niet gedragen wordt door een grote meerderheid van de bevolking. Er is geen teken dat daar op wijst. Ook de Grieken voelen er niets voor, gezien de algemene staking van gisteren.

Als een Chinese leider morgen zou zeggen dat het land geen vertrouwen heeft in een sanering van de Amerikaanse staatsschuld en heeft besloten een deel van zijn huidige dollarreserves van de hand te doen, raken de dollar en de Amerikaanse economie in een vrije val en sleuren de rest van de wereld mee.

Want Amerika heeft op zijn economie in China een hypotheek genomen waarvan de hoofdsom ieder jaar wordt verhoogd om de rente te kunnen betalen: een klimlening. Wie hoog klimt, kan diep vallen.

Marcel van Dam is socioloog.

REAGEREN? VK.NL/OPINIE